

Verslag

OPINIE ONDERZOEK VERDUURZAMEN IN BESCHERMDE GEZICHTEN

2 juli 2024

GEMEENTE
NOARD
EAST FRYSLÂN

COLOFON

Rapport gegevens

Rapport

Opsteller

Datum

Verslag opinie-onderzoek verduurzamen in beschermde gezichten.

Sander Elverdink, Jan Hooghiemstra, Jocien van der Hout, Gerard Mulder,
Lottie Kramer

2024-07-01

Gemeente Noardeast-Fryslân

Postbus 1

9100 AA Dokkum

Tel. (0519) 29 88 88

info@noardeast-fryslan.nl

www.noardeast-fryslan.nl

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	2
1.1	Dit rapport is het verslag van het onderzoek naar wat de mienskip vindt van verduurzamingsmaatregelen in beschermde gezichten	2
1.2	Leeswijzer	2
1.3	Beknopte samenvatting	2
1.4	Vervolg: voorstel voor het verruimen van het beleid	2
2	Opzet onderzoek	4
3	Resultaten	5
3.1	Vragenlijst	5
3.2	Stellingen	10
3.3	Aanvullende informatie	11
4	Conclusies	12
4.1	De mienskip geeft aan:	12
5	Ideeën en suggesties	14
Bijlage 1:	Informatiefolder en uitnodiging	15
Bijlage 2a:	Vragenlijst	19
Bijlage 2b:	Reacties op open velden	23
Bijlage 3:	Stellingen	26

1 INLEIDING

1.1 Dit rapport is het verslag van het onderzoek naar wat de mienskip vindt van verduurzamingsmaatregelen in beschermd gezichten

De gemeente Noardeast-Fryslân heeft 11 beschermd dorpsgezichten en 1 beschermd stadsgezicht. Stuk voor stuk pareltjes. Hier zijn de cultuurhistorische waarden belangrijk. Deze waarden zo goed mogelijk bewaren, is een belangrijk uitgangspunt. Tegelijkertijd wonen en werken er mensen en gaan we met de tijd mee.

De laatste tijd krijgt de gemeente veel vragen over de mogelijkheden om de panden in de beschermd gezichten te verduurzamen. Vanwege de beschermd status is dit niet altijd zomaar mogelijk.

In november 2022 heeft de raad een motie aangenomen, waarin ze oproept om onderzoek te doen naar eventuele verruiming van het beleid rond energieopwekking en -besparing in beschermd stads- en dorpsgezichten.

Hier is de gemeente mee aan de slag gegaan. Het onderzoek kent twee sporen:

1. Steunpunt Monumentenzorg Friesland heeft een onderzoek uitgevoerd om vanuit de te **beschermen waarden** te beoordelen of het mogelijk is om het beleid te verruimen.
2. De gemeente heeft de **mienskip gevraagd** naar hun mening over energieopwekking en -besparing in beschermd gezichten.

Dit rapport is het verslag van het onderzoek naar wat de mienskip vindt van verduurzaming in beschermd gezichten (resultaten van punt 2 hierboven).

1.2 Leeswijzer

Hoofdstuk 1 is de inleiding.

Hoofdstuk 2 geeft korte uitleg over de opzet van het onderzoek.

In hoofdstuk 3 leest u de resultaten van het onderzoek.

In hoofdstuk 4 gaan we in op de conclusies.

Tijdens de avonden die we georganiseerd hebben om informatie op te halen, hebben we ook veel suggesties en ideeën gehoord. Deze staan in hoofdstuk 5.

1.3 Beknopte samenvatting

Vrijwel alle ondervraagden vinden het wenselijk (soms noodzakelijk) om het bestaande beleid voor verduurzamen van panden in de beschermd gezichten te verruimen. Verduurzamen van de panden is een voorwaarde om de beschermd gezichten betaalbaar en daarmee leefbaar te houden.

Bij verduurzamen worden de kwaliteiten van de beschermd gezichten belangrijk gevonden. Maar die kwaliteiten zijn geen obstakel op zich: men ziet veel mogelijkheden tot verruiming van het beleid, waarbij de kwaliteiten van de beschermd gezichten goed bewaard blijven. Het gaat niet om de zichtbaarheid, maar om of het storend zichtbaar is.

1.4 Vervolg: voorstel voor het verruimen van het beleid

Dit onderzoek is gedaan naar aanleiding van een motie uit de raad. De raad vroeg om onderzoek naar mogelijkheden voor verruiming van het bestaande beleid voor verduurzaming in de beschermd gezichten. Op basis van het onderzoek van wat de mienskip vindt en op basis van het onderzoek van Steunpunt Monumentenzorg Friesland, maakt de gemeente een voorstel voor het verruimen van het beleid.

Het concept-voorstel voor het verruimen van het beleid zullen we delen met de mienskip

De gemeente organiseert daarvoor een informatiebijeenkomst. Dan krijgt iedereen de mogelijkheid om wat te vinden van het verruimde beleid. Met input van de mienskip wordt het beleid beter, beter bekend én breder gedragen. Daarvan zijn we overtuigd.

De gemeenteraad is bevoegd om het beleid vast te stellen

Nadat de input van de mienskip is verwerkt tot een definitief voorstel, leggen we het nieuwe beleid voor aan de gemeenteraad. De gemeenteraad is het bevoegd orgaan om het beleid vast te stellen.

We zullen de belangrijkste stappen via de website van de gemeente communiceren

De informatie is te vinden via <https://www.noardeast-fryslan.nl/duurzame-energie-noardeast-fryslan>

Degenen die tijdens de informatiebijeenkomsten aangegeven hebben op de hoogte te willen worden gehouden, houden we per mail op de hoogte.

2 OPZET ONDERZOEK

De mening van onze inwoners, ondernemers en belangenorganisaties vinden we belangrijk. Om deze op te halen over het onderwerp 'verduurzamen in beschermde gezichten' is een inloopavond en een digitale bijeenkomst georganiseerd.

De centrale doelstelling van het onderzoek was om op te halen wat de mienskip vindt van de verschillende verduurzamingsmaatregelen in relatie tot de beschermde stad- en dorpsgezichten.

Tijdens de twee avonden zijn vragen en stellingen voorgelegd

Ook kon mondeling aangegeven worden wat mensen van belang vonden. En was er ruimte voor gesprek.

Aankondiging:

1. Elk adres in de beschermde gezichten heeft via een brief een uitnodiging gekregen om deel te nemen aan de inloop of digitale bijeenkomst. Ook belangenorganisaties zoals woningcorporaties zijn direct uitgenodigd.
2. Via de sociale media en in de krant zijn de uitnodigingen gedeeld.

Tijdens deze 2 avonden:

- Zijn er vragen voorgelegd.
  - o Bij de inloopavond ontving iedereen een vragenlijst om deze ter plekke in te vullen.
  - o Bij de digitale avond zijn de vragen via de mentimeter voorgelegd.
- Zijn 3 stellingen voorgelegd.
  - o Tijdens de inloopavond kon iedereen op posters aangegeven of men het eens was met de stelling. En er was ruimte om opmerkingen te noteren.
  - o Tijdens de digitale avond kwam de stelling in beeld en kon iedereen mondeling reageren. De opmerkingen zijn genoteerd.
- Waren ambtenaren aanwezig om vragen te beantwoorden, informatie te geven en het gesprek aan te gaan.
- Mondelinge reacties zijn genoteerd en meegenomen in de resultaten.

In totaal hebben ca. 125 mensen meegedaan met het onderzoek

Tijdens de inloopavond zijn 99 vragenlijsten ingevuld. Bij de 3 stellingen zijn vele reacties gegeven (meer dan 50 per stelling).

Tijdens de digitale bijeenkomst waren ca 30 mensen aanwezig. Met behulp van de mentimeter zijn dezelfde vragen voorgelegd als tijdens de inloopavond en bij de stellingen was ruimte voor gesprek.

Resultaten en conclusies

Van de vragen die ingevuld zijn, kunnen we letterlijk de antwoorden in grafieken weergeven. Voor de stellingen is gewerkt met een samenvatting van de resultaten.

Vanuit de resultaten van de vragen en de stellingen zijn algemene conclusies getrokken. De belangrijkste conclusies zijn opgenomen in hoofdstuk 4 van dit verslag.

Suggesties

We hebben ook veel ideeën en suggesties gehoord. Deze hebben we in een apart hoofdstuk opgenomen (hoofdstuk 5) en zien we als waardevolle input voor het op te stellen beleid.

3 RESULTATEN

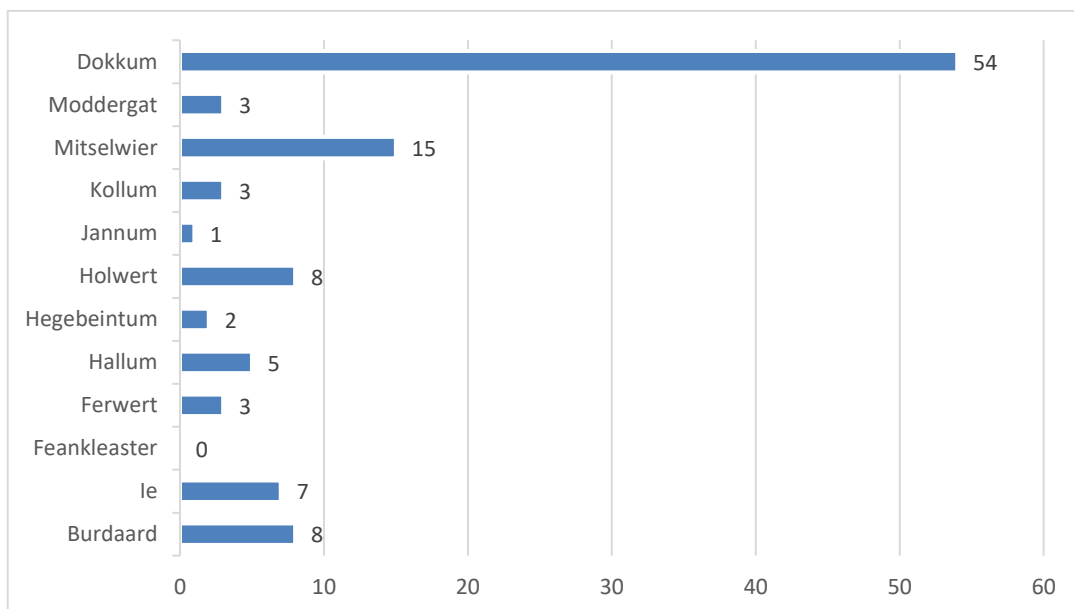
In dit hoofdstuk volgt een samenvatting van de resultaten. In paragraaf 3.1 staan de resultaten van de vragenlijst en in 3.2 de resultaten van de stellingen.

3.1 Vragenlijst

Bij de inloopbijeenkomst van 22 januari jl. hebben bewoners de gelegenheid gehad een vragenlijst met 7 vragen invullen. Deze vragenlijst is opgenomen in bijlage 2a.

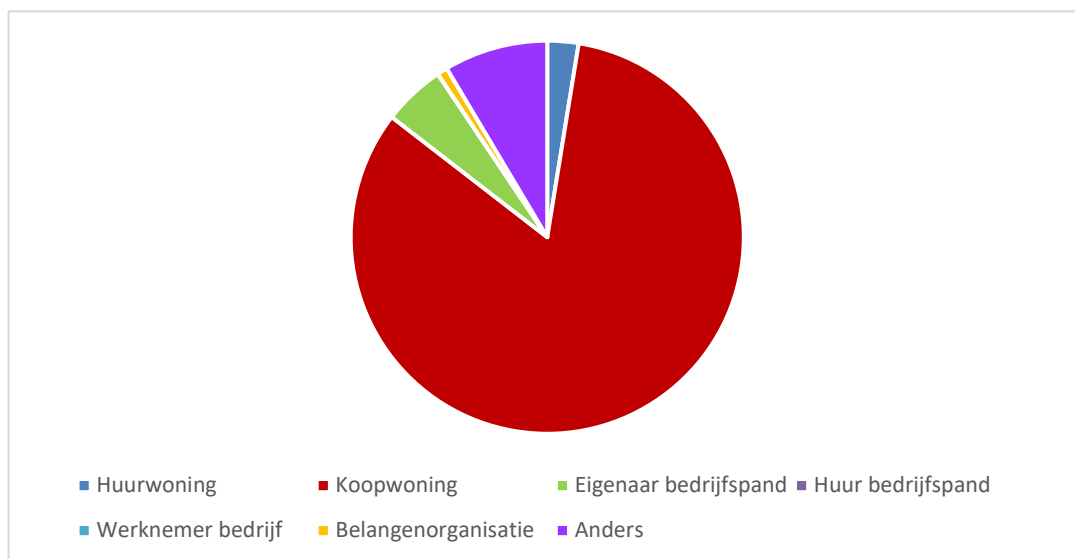
Meer dan 100 mensen hebben hun reactie gegeven. Dezelfde 7 vragen zijn ook gesteld bij de digitale bijeenkomst van 25 januari jl., door middel van het programma Mentimeter. Hierna worden de antwoorden op deze vragen weergegeven en kort samengevat. De reacties die bij de open vragen zijn ingevuld, kunt u teruglezen in bijlage 2b.

Vraag 1: Voor welk(e) dorp/stad bent u vandaag aanwezig?

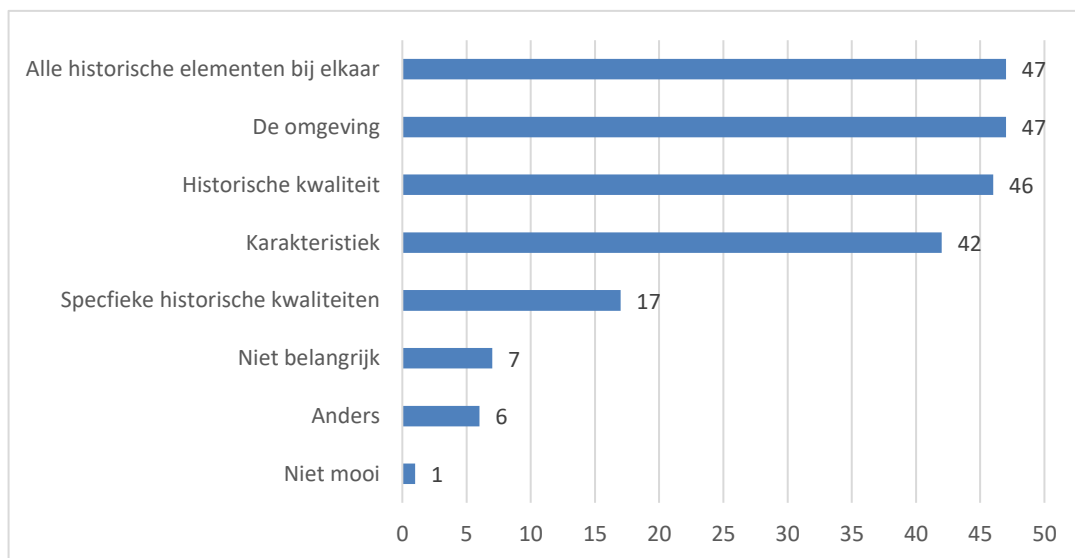
Deze vraag werd gesteld om te toetsen hoe goed elke kern vertegenwoordigd was bij de bijeenkomsten. De resultaten van deze vraag spreken voor zich. Wat opvalt, is dat alle 12 kernen die de status van beschermd gezicht hebben vertegenwoordigd waren bij de bijeenkomsten. Zoals te verwachten kwamen de meeste bezoekers uit de binnenstad van Dokkum (grootste beschermd gezicht van de gemeente).

Vraag 2: Wat is op u van toepassing (huur, koop, bedrijfspand, etc.)?

Deze vraag werd gesteld om te peilen in welke hoedanigheid mensen deelnamen aan de bijeenkomst. Verreweg de meeste mensen waren woningeigenaren. Er waren maar een paar mensen met een huurwoning aanwezig. Eigenaren of huurders van bedrijfspanden waren ook minder vertegenwoordigd. Voor wat betreft de belangenorganisaties was de commissie Ienergy (vanuit het dorp Ie) aanwezig bij de inloopbijeenkomst, en bij de digitale bijeenkomst ook woningcorporatie Thús Wonen.

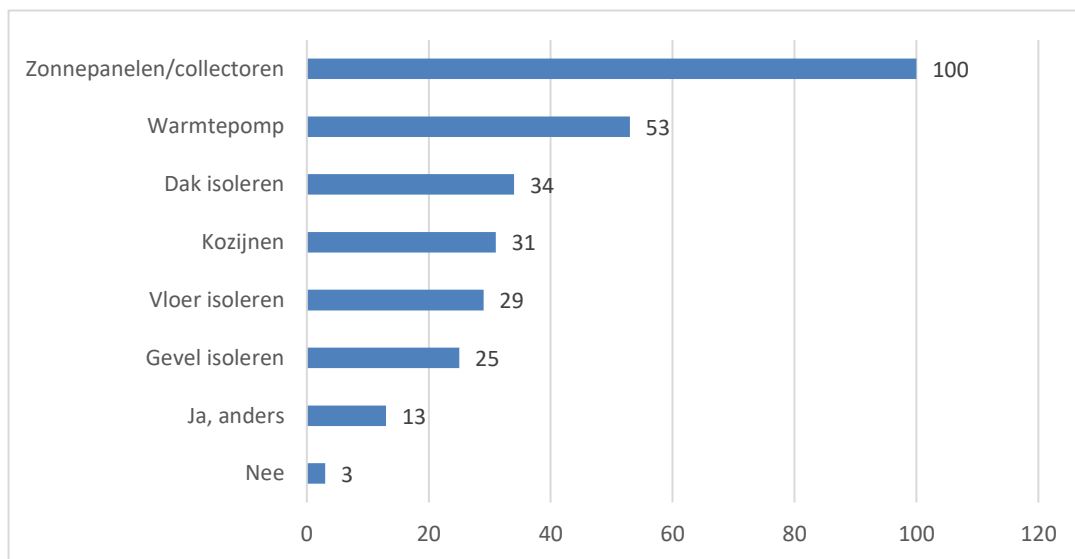
Vraag 3: Wat vindt u mooi / waardevol aan het beschermd gezicht? (meerdere antwoorden mogelijk)

In deze vraag stond centraal wat een beschermd gezicht waardevol maakt. Er zijn vier antwoorden die er daarbij uitsteken. Het waardevolle van een beschermd gezicht zit onder andere in de eigenschappen van de omgeving als geheel, in de historische kwaliteit van het gebied, en in het karakteristieke aspect. De meesten geven aan dat het vooral ook om een combinatie van verschillende historische elementen gaat.

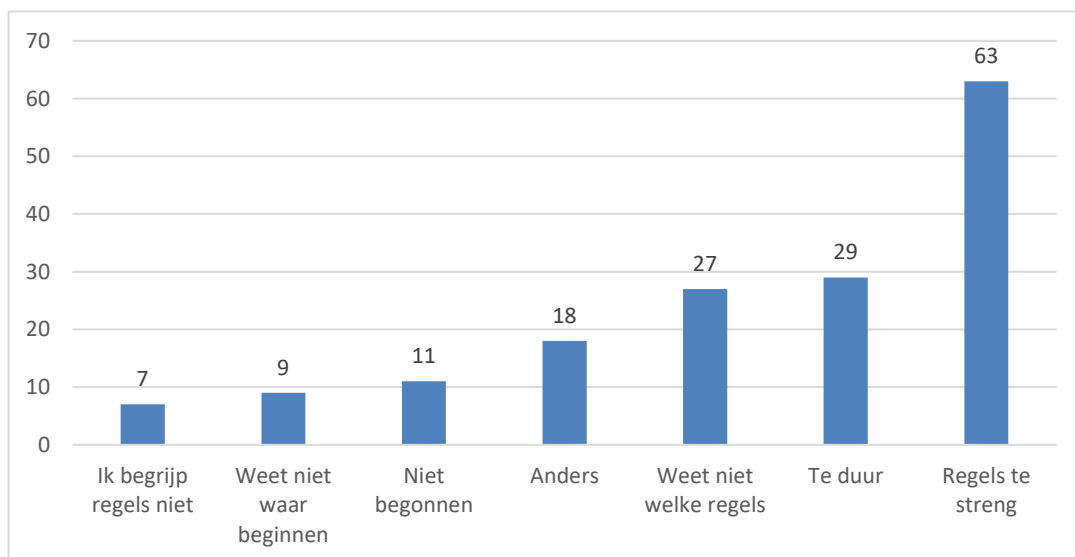

Vraag 4: Heeft u wensen voor verduurzaming van uw woning/pand? (meerdere antwoorden mogelijk)

De insteek van deze vraag was om op te halen welke verduurzamingsplannen of -wensen er zijn. Zoals de resultaten laten zien, willen de meeste mensen vooral aan de slag met zonnepanelen. Meer dan driekwart van alle aanwezigen heeft behoefte aan het plaatsen van zonnepanelen of -collectoren. Daarnaast valt op dat veel mensen ook geïnteresseerd zijn in het plaatsen van warmtepompen. Qua isolatie schieten er niet echt maatregelen uit; over alle maatregelen wordt door ongeveer meer dan een kwart van de aanwezigen serieus nagedacht. Tot slot waren er ook aanwezigen die graag de mogelijkheden voor kleinere windturbines wilden verkennen, zoals bijvoorbeeld de 'windwokkels'.

Vraag 5: Waar loopt u tegenaan bij verduurzaming van de woning/pand? (meerdere antwoorden mogelijk)

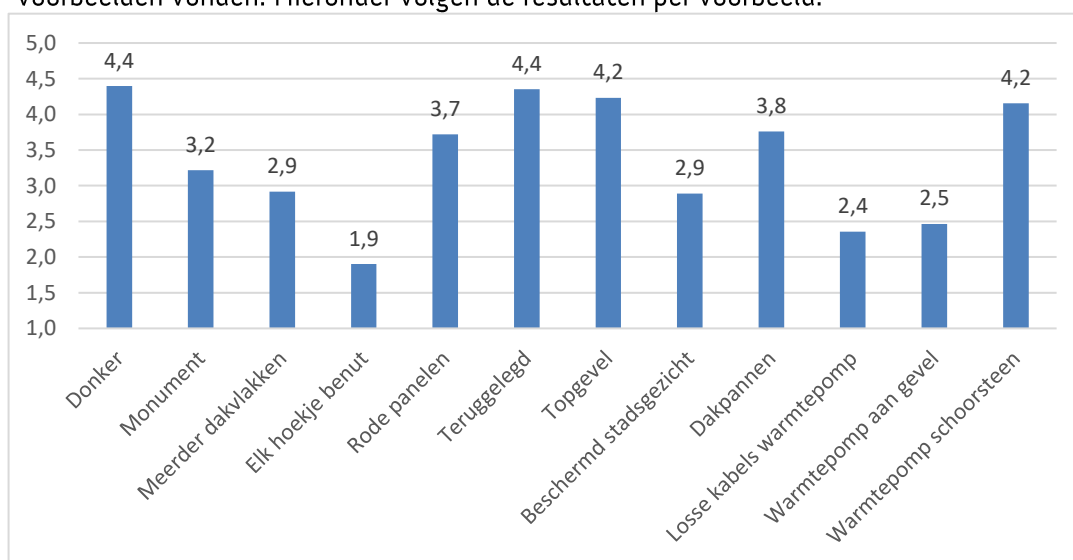
Door middel van deze vraag wilde de gemeente inzicht krijgen in de obstakels, die bewoners ervaren bij verduurzaming. De regels die de gemeente met haar beleid stelt, worden duidelijk als belangrijkste obstakel ervaren. Dat is belangrijke informatie voor het onderzoek dat de gemeente doet naar eventuele verruiming van regels. Daarnaast is er ook een aanzienlijke groep, die niet weet welke regels precies gelden. Dat betekent dat

in de communicatie van het gemeentelijk beleid nog winst valt te behalen. Ook zijn er veel bewoners die de verduurzaming te duur vinden, zeker gezien de complexiteit van bepaalde, vaak oudere en karakteristieke woningen.

Vraag 6: Wat vindt u van onderstaande voorbeelden als dit zichtbaar is vanuit de openbare ruimte? Acceptabel of niet?

Geef een rapportcijfer! van 1 tot 5. Kruis het gewenste vakje aan. 1 is helemaal niet acceptabel. 5 is heel acceptabel.

Bij deze vraag werden afbeeldingen getoond van gebouwen met zonnepanelen of warmtepompen. Aanwezigen konden per afbeelding aangeven hoe acceptabel zij de voorbeelden vonden. Hieronder volgen de resultaten per voorbeeld.

Op de volgende bladzijde vindt u de afbeeldingen uit de vragenlijst, die met de termen in bovenstaand figuur corresponderen. De resultaten laten zien dat de manier waarop zonnepanelen of warmtepompen worden geplaatst, echt uitmaken hoe acceptabel men dit vindt. Zonnepanelen worden met name als acceptabel beschouwd als ze worden teruggelegd of achter de topgevel worden geplaatst. Qua kleur vindt men zowel donkere panelen als panelen met dezelfde kleur (in dit geval rood) als de dakpannen acceptabel. Daarentegen zijn het met name de panelen die op elk hoekje van het dakoppervlak liggen, dus die niet in één lijn liggen of een herkenbaar rechthoekig vlak, die als niet acceptabel worden ervaren. Qua warmtepompen gaat de voorkeur met name uit naar plaatsen op dezelfde wijze als een schoorsteen; dit scoort duidelijk beter dan een warmtepomp aan de gevel. Ook losse onderdelen als kabels worden niet erg gewaardeerd.

Donkere zonnepanelen

Monument met zonnepanelen

Op meerdere dakvlakken

Elk hoekje benut

Rode zonnepanelen

Teruggelegd

Achter topgevel

Op beschermd stadsgezicht

Als dakpannen

Losse kabels bij warmtepomp

Warmtepomp aan gevel in zicht

Warmtepomp in schoorsteen

3.2 Stellingen

Er zijn tijdens de bijeenkomsten drie stellingen voorgelegd. Bij de inloopavond konden mensen op een poster aangeven of ze het eens of oneens waren met de stellingen. Ook tijdens de digitale bijeenkomst zijn de stellingen voorgelegd. Hierover is per stelling een gesprek gevoerd.

Stelling 1: In een beschermd gezicht horen geen zichtbare zonnepanelen of andere zichtbare duurzaamheidsmaatregelen.

55 mensen hebben gereageerd op de stelling:

- Eens: 9
- Eens en oneens: 3
- Oneens: 43

Hieronder een samenvatting van de gemaakte opmerkingen. In bijlage 3a kunt u alle gemaakte opmerkingen nalezen.

1. Verduurzamen is nodig om de panden én beschermd gezichten bewoonbaar, leefbaar, betaalbaar en verkoopbaar te houden.
2. Het is ook belangrijk dat de kwaliteiten van het beschermd gezicht behouden blijven, geen ratjetoe.
3. Kosten zijn een belangrijk aspect (zowel energierekening, als kosten voor verduurzamen, als kosten voor de vergunning).
4. Zonnepanelen worden gezien als 'tijdelijke' maatregelen en doen geen permante afbreuk aan het beschermd gezicht.
5. We moeten met de tijd mee kunnen gaan.
6. Er zijn veel oplossingen te bedenken waarbij verduurzaming kan met behoud van het karakter.
7. Zowel mensen die het eens als oneens met de stelling zijn geven aan dat de plaatsing op voor-, zij- of achterdakvlak en ook het legplan van de panelen een belangrijke factor zijn of zonnepanelen wel of niet storend zijn.
8. Oud en nieuw kunnen mooi samengaan.
9. Er zijn ook mensen die vinden dat verduurzaming helemaal niet zichtbaar mag zijn, en er zijn enkele die vinden dat alles mogelijk moet zijn.
10. Het hangt ook af van de oriëntatie van het dak.
11. Liever op 1 centrale plek, of in de tuin.
12. Hoe zit het met houtkachels?

Stelling 2: De gemeente moet voorwaarden stellen aan het toepassen van zonnepanelen en andere duurzaamheidsmaatregelen om de kwaliteit van het beschermd gezicht te behouden.

57 mensen hebben gereageerd op de stelling:

- Eens: 48
- Eens en oneens: 1
- Oneens: 8

Hieronder een samenvatting van de gemaakte opmerkingen. In bijlage 3b kunt u alle gemaakte opmerkingen nalezen.

1. Regels stellen is belangrijk voor behoud van de kwaliteiten van de beschermd gezichten.
2. Handhaven is ook belangrijk! Dat gebeurt nu niet genoeg! Er zijn reeds een aantal precedents ontstaan.

3. De enige voorwaarde lijkt nu te zijn dat de zonnepanelen niet zichtbaar mogen zijn vanaf het openbaar gebied. Beter zou zijn voorwaarden zoals een aaneengesloten geometrisch vlak, geen afbreuk doen aan het monument en reversibiliteit.
4. Zorg voor heldere voorwaarden, en consistentie. Geef aan waar en hoe het wel kan.
5. Kom ook met vervangende mogelijkheden, dakpanpaneel oid, windwokkel enz.
6. Oud en vernieuwend kunnen heel goed samen bij een goed legplan.
7. Zichtbaarheid van zonnepanelen zijn niet altijd een afbreuk aan een beschermd gezicht.
8. Niet kris kras neerleggen van zonnepanelen.

Stelling 3: Niet alle plekken in het beschermd gezicht zijn even bijzonder. In de regels moet onderscheid gemaakt worden tussen bijzondere en minder bijzondere gebieden.

68 mensen hebben gereageerd op de stelling:

- Eens: 58
- Oneens: 10

Hieronder een samenvatting van de gemaakte opmerkingen. In bijlage 3c kunt u alle gemaakte opmerkingen nalezen.

1. De plaatsing, maar ook het aanzicht is bepalend. Maatwerk per pand toepassen.
2. De achterkant van sommige beschermd gezichten is vaak niet beschermd. Hier zouden panelen moeten kunnen.
3. Het mooie Dokkum niet verpesten door panelen erg in het zicht.
4. Er moet ruimte in de regelgeving komen. Maar met de aantekening dat de bepaling wat bijzonder/ niet bijzonder ingewikkeld en dus discutabel is.
5. De regels zouden voor het hele gebied hetzelfde moeten zijn. Anders krijg je in een historische buurt 1 woning vol panelen die het historische aanzicht verpest. Het gaat om het aanzicht van de gehele stad.
6. Het is beter om eventueel aanpassingen te maken die het beeld niet schaden. Combinatie van nieuw en oud moet in balans zijn.
7. Op echt oude monumenten (zoals Grote kerk en oude gemeentehuis) horen geen zonnepanelen.

3.3 Aanvullende informatie

Tijdens de inloopavond hebben we de volgende documenten ontvangen. Deze nemen we mee in het vervolg van het project.

- Een voorbeeld van het beleid in Harlingen
- Een krantenartikel waarin voorzitter van welstandsorganisatie Hûs en Hiem gemeenten oproept om bewoners in beschermd gezichten te helpen met de mogelijkheden om stroom op te wekken.
- Een nagekomen brief uit Metslawier. De punten uit de brief zijn opgenomen in de verslagen van de stellingen en conclusies en suggesties.

4 CONCLUSIES

Er zijn mensen die vinden dat verduurzaming helemaal niet zichtbaar mag zijn en er zijn enkele die vinden dat álles mogelijk moet zijn. Dit zijn twee uitersten. Zoals blijkt uit de antwoorden op de stellingen (zie bijlage 3a, 3b, 3c) vinden de meeste mensen dat er wel meer ruimte in het beleid moet komen, maar dat de kwaliteiten van de beschermd gezichten ook belangrijk zijn. Hieronder volgen de belangrijkste conclusies van het onderzoek.

4.1 De mienskip geeft aan:

1. Verduurzamen is nodig.
2. De kenmerkende kwaliteiten van de beschermd gezichten zijn belangrijk.
3. Er is een wens om het huidige beleid te verruimen, waarbij duidelijke regels gesteld worden die ook goed te handhaven zijn.
4. Kosten zijn een belangrijk aspect (zowel de energierekening, als de kosten voor verduurzamen, als de kosten die erbij komen door de aanvraag van de omgevingsvergunning)
5. Veel bewoners zijn al bezig of willen aan de slag met verduurzamen.
6. Er zijn veel onduidelijkheden over welke regels waar gelden.

Toelichting per punt

1. Verduurzamen is nodig

Dit zodat de panden én beschermd gezichten bewoonbaar, leefbaar, betaalbaar en verkoopbaar blijven en daarmee aantrekkelijk en mooi. Er wordt aangegeven dat als panden niet verduurzaamd kunnen worden, worden ze minder aantrekkelijk om te gebruiken: duurder en oncomfortabel. Dit heeft ook negatieve gevolgen voor de beschermd gezichten.

Ook vanuit klimaatpunt vindt men verduurzamen belangrijk.

De plekken waar we nu wonen en leven zijn een resultaat van een lange geschiedenis waar steeds nieuwe ontwikkelingen worden ingepast. Zo kunnen we verduurzaming ook inpassen in de kwaliteiten van de beschermd gezichten.

2. De kenmerkende kwaliteiten van de beschermd gezichten zijn belangrijk

Het waardevolle van een beschermd gezicht zit onder andere in de eigenschappen van de omgeving als geheel, in de historische kwaliteit van het gebied, en in het karakteristieke aspect. De meesten geven aan dat het vooral ook om een combinatie van verschillende historische elementen gaat.

De meeste mensen zien een mogelijkheid om het beleid te verruimen: er zijn veel oplossingen te bedenken waarbij verduurzaming kan met behoud van het karakter. Kijk hierbij ook naar de beschikbare technieken.

De plaatsing op voor-, zij- of achterdakvlak en ook het legplan van de panelen (de wijze waarop de zonnepanelen ten opzichte van elkaar op het dak geplaatst worden) zijn belangrijke factoren of zonnepanelen wel of niet storend gevonden worden. Zonnepanelen worden gezien als 'tijdelijke' maatregelen en doen geen permante afbreuk aan het beschermd gezicht.

Warmtepompen ziet men liever niet los aan de gevel met losse bekabeling. Minder zichtbaarheid van warmtepompen is ook gewenst.

Hoewel veel mensen het eens zijn met de stelling dat er onderscheid gemaakt kan worden tussen bijzondere en minder bijzondere gebieden, zijn er ook zorgen over dat dit onderscheid de kwaliteit van het hele beschermd gezicht erg aantast.

3. Er is een wens om het huidige beleid te verruimen waarbij duidelijke regels gesteld worden die ook goed te handhaven zijn

De huidige regels worden gezien als belangrijkste obstakel in de verduurzamingsopgave. Een wens bij het verruimen van het beleid is om niet alleen regels te stellen, maar ook om oplossingen en alternatieven te geven (inspiratie hoe het goed kan). Bijvoorbeeld: leg zonnepanelen in rechthoeken of vierkanten, niet kriskras. Aandachtspunt is de handhaving, want als er niet gehandhaafd wordt, verliest het stellen van regels zijn waarde.

Verder wordt aangegeven dat het belangrijk is om de regels goed te communiceren, zodat bewoners weten waar ze aan toe zijn.

4. Kosten zijn een belangrijk aspect (zowel de energierekening, als de kosten voor verduurzamen, als de kosten die erbij komen door de aanvraag voor de omgevingsvergunning)

De kosten voor energie stijgen. Alleen door verduurzaming blijft wonen in de beschermde gezichten betaalbaar.

Verduurzamen met behoud van de karakteristieken betekent dat de kosten hoger zullen zijn door maatwerkoplossingen. Ook omdat er in de beschermde gezichten een aanvraag voor een omgevingsvergunning moet worden gemaakt, met tekeningen door een tekenaar. Dat werkt kostenverhogend. Er wordt aangegeven dat subsidie hiervoor gewenst is.

5. Veel bewoners zijn al bezig of willen aan de slag met verduurzamen

De wens tot verduurzamen leeft bij veel bewoners. Met name het plaatsen van zonnepanelen staat hoog op de wensenlijst. Ook denken velen na over isoleren en warmtepompen. Qua isolatie schieten er niet echt maatregelen uit; over alle maatregelen wordt door ongeveer meer dan een kwart van de aanwezigen serieus nagedacht.

6. Er zijn onduidelijkheden over welke regels waar gelden

Bij het verduurzamen van panden in beschermde dorpsgezichten is niet altijd duidelijk welke regels gelden. Betere informatieverstrekking hierover is gewenst.

5 IDEEËN EN SUGGESTIES

Het doel van de avonden was om de meningen te peilen. Dit leidde ook tot gesprekken. Er zijn veel mensen met ideeën hoe verduurzaming zou kunnen. Hieronder een samenvatting van de suggesties die we meegekregen hebben.

1. Denk aan andere oplossingen, zoals:
  - Ramen die zonne-energie opnemen (wel kostbaar)
  - Dakpannen die zonne-energie opnemen (ook kostbaar)
  - Elders een zonnepark waar bewoners en bedrijven beschermd gezichte gebruik van kunnen maken
  - Windwokkel, enz.
2. Op platte daken en op zij- en achterdakvlakken meer ruimte toestaan dan aan de voorkant, ook als het zichtbaar is.
3. Ontwerp:
  - Maatwerk en een goed ontwerp maakt veel mogelijk (voor verduurzaming die past bij de beschermd gezichten).
  - Blokken gelijke panden, gelijke opstellingen
  - Zorg voor voorwaarden 'passend bij de omgeving'
  - Esthetisch verantwoord, de bv full black glas/glas is een mooie optie.
  - Zorg dat het zo weinig mogelijk opvalt. Bijv. rode pannen > rode panelen.
  - Legplan: een aaneengesloten rechthoek
4. Techniek:
  - Ga niet te snel met nieuwe ontwikkelingen mee. De technologie ontwikkelt snel en dan is alles voor niets geweest.
  - Goed naar laatste techniek kijken.
5. Plaats:
  - Leg zonnepanelen 'terug' (niet op voorste deel van het pand), daardoor zijn ze minder zichtbaar.
  - In beschermd dorpsgezichten kunnen zonnepanelen soms ook in de tuin in plaats van op het pand.
  - Denk om de verschillende oriëntatie van panden
6. Kosten:
  - Omdat er meer kosten gemaakt moeten worden, is het mogelijk om verduurzamingsmaatregelen te subsidiëren?
  - Financieel voordeel voor maatregelen die niet zichtbaar zijn

Bijlage 1: Informatiefolder en uitnodiging

VERDUURZAMEN BESCHERMDE DORPS- EN STADSGEZICHTEN

GEMEENTE
**NOARD
EAST** FRYSLÂN

Inloopavond
22 januari 2024
Ijsherberg Dokkum

WAAROM DEZE INLOOPAVOND?

De gemeente Noardeast-Fryslân heeft 11 beschermde dorpsgezichten en 1 beschermd stadsgezicht. Stuk voor stuk pareltjes. Hier zijn de cultuurhistorische waarden belangrijk. Deze waarden zo goed mogelijk bewaren, is een belangrijk uitgangspunt. Tegelijkertijd wonen er werken er mensen en gaan we met de tijd mee.

De laatste tijd krijgt de gemeente veel vragen over de mogelijkheden om de panden in de beschermde gezichten te verduurzamen. Dit is niet altijd zomaar mogelijk. De gemeente wil onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om de regels voor verduurzamen in de beschermde stad- en dorpsgezichten te verruimen, waarbij de cultuurhistorische waarden gerespecteerd worden. Denk hierbij aan zonnepanelen, gevel- en dakisolatie, warmtepompen, etc.

Om uw mening te horen organiseert de gemeente deze inloopavond op 22 januari en een digitale bijeenkomst via Teams op 25 januari, van 19.30 tot 21.00 uur. Aanmelden hiervoor kan door een mail te sturen aan duurzaam@noardeast-fryslan.nl. Het is niet nodig om bij beide bijeenkomsten aanwezig te zijn.

HOE ZIET HET VERVOLG ERUIT?

- We maken een verslag van de uitkomsten van wat we bij u opgehaald hebben.
- Het verslag komt op de website van de gemeente:
www.noardeast-fryslan.nl/duurzame-energie-noardeast-fryslan
- De uitkomsten van deze avond helpen bij de afweging om de regels aan te passen.
- We vragen ook een expert om onderzoek te doen naar de mogelijkheden voor verduurzaming per beschermd dorps- of stadsgezicht in onze gemeente.
- Op basis van alle ingewonnen informatie maakt de gemeente een voorstel.

VERDUURZAMEN BESCHERMDE DORPS- EN STADSGEZICHTEN

GEMEENTE
**NOARD
EAST** FRYSLÂN

HOE WORDT U WEER BETROKKEN?

- We leggen het voorstel officieel ter inzage. Dit zal via de krant en de sociale media bekend gemaakt worden. Hierop kunt u uw reactie geven. Als u uw gegevens heeft achtergelaten, dan sturen wij u het voorstel persoonlijk toe.
- Van alle reacties wordt een (geanonimiseerde) reactienota gemaakt. Ook deze publiceren we op de website. Per reactie geven we aan of we ons erin kunnen vinden. Ook geven we aan of dit wel of niet leidt tot het aanpassen van het voorstel en waarom.
- Op basis van alle reacties passen we het voorstel aan.
- Daarna leggen we het voor aan het college en de raad.

Uw reactie vinden we erg belangrijk.

VRAAG & ANTWOORD

■ Voor wie zijn de bijeenkomsten?

De bijeenkomsten zijn voor bewoners, ondernemers en andere belanghebbenden die in een beschermd dorps- of stadsgezicht wonen of werken of een pand hebben.

■ Is het mogelijk om naar de inloopavond te gaan en de digitale bijeenkomst te volgen?

We hebben 2 soorten bijeenkomsten georganiseerd om zoveel mogelijk personen te bereiken. Het is niet nodig om beide te bezoeken. Wel kunt u andere belanghebbenden wijzen op de digitale bijeenkomst.

■ Wat is een beschermd gezicht?

Een beschermd gezicht is een gebied (deel van een stad of dorp) met een bijzonder historisch karakter en daarom beschermd is. De Monumentenwet van 1988 (artikel 35) omschrijft beschermde gezichten als "groepen van onroerende zaken die van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun onderlinge ruimtelijke of structurele samenhang dan wel hun wetenschappelijke of cultuurhistorische waarde (...)". Denk hierbij aan de bebouwing, maar ook aan straten, pleinen, bruggen en het groen die het karakter van het gebied bepalen. Zowel de gemeente als het rijk kan een waardevol gebied aanwijzen als beschermd stads- en dorpsgezicht. In Noardeast-Fryslân zijn er alleen beschermde gezichten aangewezen door het rijk. Vaak spreken we niet van een beschermd gezicht, maar van een beschermd dorpsgezicht of een beschermd stadsgezicht. In een beschermd gezicht kunnen monumentale panden staan, maar het is niet zo dat elk pand in dat gebied beschermd is als monument. Voor monumenten geldt vaak een andere, strengere bescherming. In gemeente Noardeast-Fryslân zijn 12 beschermde gezichten. Dit zijn 11 beschermde dorpsgezichten en 1 beschermd stadsgezicht. De beschermde gezichten zijn (delen van) de volgende plaatsen: Burdaard, Ie, Feankleaster, Ferwert, Hallum, Hegebeintum, Holwert, Jannum, Kollum, Mitselwier, Moddergat en Dokkum.

Persoonlijk

Uw brief van:
Uw kenmerk:

Ons adres: Postbus 1
9100 AA Dokkum
Ons telefoonnr.: (0519) 29 88 88
Ons whatsapp nr.: (06) 120 830 46
Ons e-mailadres: info@noardeast-fryslan.nl
Ons kenmerk: 2024-004332

Website: www.noardeast-fryslan.nl

Behandeld door: Jolien van der Hout en
Sander Elverdink

Bijlage(n):

Datum: 8 januari 2024
Datum verzending: 11 januari 2024

Onderwerp: Inloopavond zonnepanelen beschermd gezichten

Beste heer / mevrouw,

U krijgt deze brief omdat u in een beschermd stads- of dorpsgezicht woont, of omdat u eigenaar bent van een pand in een beschermd stads- of dorpsgezicht. De gemeente wil onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om de regels voor zonnepanelen in de beschermde stad- en dorpsgezichten te verruimen. Uw mening hierover is belangrijk voor ons.

In beschermde gezichten zijn de cultuurhistorische waarden beschermd

De gemeente Noardeast-Fryslân heeft 11 beschermde dorpsgezichten en 1 beschermd stadsgezicht. Stuk voor stuk pareltjes. Hier zijn de cultuurhistorische waarden bijzonder en daarom beschermd. Deze waarden zo goed mogelijk bewaren, is een belangrijk uitgangspunt. Tegelijkertijd wonen er werken er mensen en gaan we met de tijd mee.

Wens om panden te verduurzamen

De gemeente heeft nu regels voor de beschermde gezichten en wat mag (of niet mag). Een vrij recente ontwikkeling is het besef over klimaatverandering, de hoge energieprijzen en de daaruit volgende wens/noodzaak om te verduurzamen. Dit is niet altijd zomaar mogelijk. Zonnepanelen bijvoorbeeld: duurzaam, maar ze kunnen ook het cultuurhistorische karakter aantasten. Het is goed om te bekijken of de regels van de gemeente misschien anders kunnen, zodat zowel het historische karakter behouden blijft, als dat er ruimte is voor verduurzamen.

De gemeente wil onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om de regels voor zonnepanelen in de beschermde stad- en dorpsgezichten te verruimen

Uitgangspunt hierbij is dat de cultuurhistorische waarden gerespecteerd worden.

De gemeente organiseert hiervoor een Inloopavond en een digitale bijeenkomst

De gemeente vindt het belangrijk om haar beleid vorm te geven samen met haar inwoners. Daarom organiseert de gemeente twee bijeenkomsten om uw meningen op te halen. De gemeente organiseert zowel een fysiek inloopmoment als een digitale bijeenkomst. U kunt zelf kiezen waarbij u aanwezig wilt zijn.

Komt u ook? We horen graag uw mening als het gaat om zonnepanelen in de beschermde gezichten.

Voor wie:

Bewoners, ondernemers en andere belanghebbenden die in een beschermd dorps- of stadsgezicht wonen of werken.

Inloopavond

Wanneer: maandag 22 januari, 17:00 – 19:00

Waar: De IJsherberg, Harddraversdijk 1, Dokkum

Digitale bijeenkomst (via Microsoft Teams):

Wanneer: donderdag 25 januari, 19:30 – 21:00

Aanmelden: stuur een mail naar duurzaam@noardeast-fryslan.nl

We zien u graag tegemoet op 22 of 25 januari!

Met vriendelijk groet,

Sander Elverdink
Projectleider energietransitie
Omgeving en Ekonomy

Bijlage 2a: Vragenlijst

Inloopavond 22 januari 2024
Ijsherberg Dokkum

Hartelijk dank
voor uw bijdrage!

VERDUURZAMEN BESCHERMDE DORPS- EN STADSGEZICHTEN

Vraag 1

Voor welke dorp/stad bent u vandaag aanwezig?

☐ Burdaard	☐ Ie	☐ Feankleaster	☐ Ferwert
☐ Hallum	☐ Hegebeintum	☐ Holwert	☐ Jannum
☐ Kollum	☐ Mitselwier	☐ Moddergat	☐ Dokkum

Uitleg bij deze vraag:

We krijgen graag een beeld vanuit welke dorpen/stad u komt.

Zo kunnen we bekijken of we de meningen en wensen vanuit elke dorp/stad hebben opgehaald.

Vraag 2

Wat is op u van toepassing?

- Ik woon in een huurwoning in een beschermd gezicht
- Ik woon in een eigen koopwoning in een beschermd gezicht
- Ik ben eigenaar van een bedrijfspand in een beschermd gezicht én heb mijn eigen bedrijf in het pand
- Ik ben huur een bedrijfspand in een beschermd gezicht én heb mijn eigen bedrijf in het pand
- Ik ben werknemer van een bedrijf dat in een beschermd gezicht staat

- Ik ben van een belangenorganisatie (wilt u aangeven welke?): _____

- Anders: _____

Uitleg bij deze vraag:

We krijgen graag een beeld van wat uw relatie met het beschermde gezicht is.

Zo kunnen we bekijken of we de meningen en wensen vanuit verschillende doelgroepen hebben opgehaald.

Vraag 3

Wat vindt u mooi / waardevol aan het beschermde gezicht? (meerdere antwoorden mogelijk)

- De omgeving
- De historische kwaliteiten (algemeen)
- Specifieke historische kwaliteit(en), namelijk: _____
- Alle historische elementen bij elkaar
- Het is heel karakteristiek, eigen.
- Het is voor mij niet belangrijk
- Ik vind het niet mooi
- Andere redenen: _____

Uitleg bij deze vraag:

We krijgen graag een beeld van wat mensen mooi vinden aan een beschermd gezicht.

Hiermee kunnen we meten wat belangrijk gevonden wordt.

VERDUURZAMEN BESCHERMDE DORPS- EN STADSGEZICHTEN

Vraag 4

Heeft u wensen voor verduurzaming van uw woning/pand? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Ja, zonnepanelen en/of collectoren
- Ja, isoleren dak
- Ja, isoleren gevel
- Ja, isoleren vloer
- Ja, warmtepomp
- Ja, kozijnen
- Nee
- Ja, andere verduurzamingswensen: _____

Uitleg bij deze vraag:

We krijgen graag een beeld van welke verduurzamingsmaatregelen u wil nemen.

Dan krijgen we een beeld van uw wensen.

Vraag 5

Waar loopt u tegenaan bij verduurzaming van de woning/pand? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Nog niet begonnen/geen plannen, dus niet van toepassing
- Ik weet niet waar ik moet beginnen
- Ik weet niet welke regels er gelden
- Ik begrijp de regels niet
- De regels zijn te streng
- Verduurzamen is te duur (betaalbaarheid van de maatregelen)
- Andere redenen: _____

Uitleg bij deze vraag:

We krijgen graag een beeld van waar u tegen aanloopt. Dit helpt ons ook bij het opstellen van regels.

Daarnaast komen we zo te weten waar behoefte aan is en kunnen we gerichter informatie verstrekken.

Vraag 6

Wilt u op de hoogte worden gehouden? Laat dan uw gegevens achter!

- Nee dank u
- Ja graag

Naam : _____

Naam bedrijf/organisatie : _____

Adres : _____

Postcode + woonplaats : _____

E-mailadres : _____

WAT VINDT U? UW MENING TELT

Vraag 7

Wat vindt u van onderstaande voorbeelden als dit zichtbaar is vanuit de openbare ruimte?
Acceptabel of niet? Geef een rapportcijfer! van 1 tot 5.

Kruis het gewenste vakje aan. 1 is helemaal niet acceptabel. 5 is heel acceptabel.

Donkere zonnepanelen

1 2 3 4 5

Monument met zonnepanelen

1 2 3 4 5

Op meerdere dakvlakken

1 2 3 4 5

Elk hoekje benut

1 2 3 4 5

Rode zonnepanelen

1 2 3 4 5

Teruggelegd

1 2 3 4 5

Achter topgevel

1 2 3 4 5

Op beschermd stadsgezicht

1 2 3 4 5

Als dakpannen

1 2 3 4 5

Losse kabels bij warmtepomp

1 2 3 4 5

Warmtepomp aan gevel in zicht

1 2 3 4 5

Warmtepomp in schoorsteen

1 2 3 4 5

Uitleg bij deze vraag:

We krijgen graag een beeld van wat u vindt van de verschillende voorbeelden.

Dit helpt ons te bepalen wat acceptabel gevonden wordt.

Bijlage 2b: Reacties op open velden

De reacties op vragenlijst zijn verwerkt in paragraaf 3.1.
Hieronder zijn de reacties opgenomen die bij de open velden zijn ingevuld.

Vraag 2:

- Rijksmonument
- Eigenaar en wil het pand gaan verhuren
- Belangstellend
- Bewoner
- persoonlijke titel
- tevens raadslid NEF
- Dorpsbelang / commissie lenergy
- Eigenaar verhuur pand
- tevens verhuurder 4 woningen binnenstad
- Thús Wonen

Vraag 3:

- Bouwstijlen/jaartallen
- De oude gevels
- De vestingwerken
- Oud historische buurtje rond kerk in Mitselwier
- Verhaal achter het gebouw / aanzicht
- Toch moet er ruimte zijn voor het plaatsen van zonnepanelen, ook al staan/zitten deze in het zicht
- Stukje oude vissers cultuur in Moddergat
- Ik vind onze eigen woning niet van belang als B.D.G. en het is daarom van belang dat er snel iets mogelijk wordt
- Leefbaarheid - winkel, burgers, terrasjes, alles bij elkaar
- Tsjerkebuorren Mitselwier
- Rondom Kleindiep in Dokkum
- een zonnepaneel heeft een houdbaarheidsdatum en is dus van tijdelijke aard. Doet geen blijvende afbreuk aan het beschermde dorpsgezicht. Antennes in de 80e jaren
- gevel & authentieke kleuren & ramen
- Het zegt mij totaal niks. Als je ziet wat er anno 2024 in en om de dorpen is veranderd, dan is het een achterhaald begrip. Leuk voor oude mensen. Jongere generatie kan er niks mee.
- Zonnepanelen horen niet zichtbaar te zijn
- Zuiderbolwerk
- Historie wordt in de tijd toegevoegd. Het is niet statisc. Zonnepanelen zijn deel van de historie (?)

Vraag 4:

- Geïsoleerde voor- en achterdeur
- Isoleren algemeen: niet alles is mogelijk in mijn beschermd dorpsgezicht
- HR Ramen
- Dubbel glas
- Isoleren dak lijkt me erg kostbaar
- Warmtepomp indien mogelijk
- De rest is al gedaan

- Windenergie (b.v. windwokkel oid)
- Zonnepanelen buiten stadscentrum en dan huren en/of kopen
- Vacuümglas
- windmolen
- We willen graag uitbreiding van zonnepanelen
- Een voor de binnenstad geldend zonnepark is misschien een oplossing!
- Warmtepomp boiler
- PV op alle 4 de woningen
- van het gas af. Geen fossiel brandstof
- kleine windmolen tot ca 6 m geplaatst uit het zicht van de beschermd gezichten
- nee, we zien hier geen kansen voor en vanwege ouder worden

Vraag 5:

- Regels te streng - Wij willen graag zonnepanelen
- Deels al geïsoleerd, maar lopen tegen regels beschermd dorpsgezicht aan (zonnepanelen, voorgevel enz.)
- Zonnepanelen niet toegestaan door gemeente i.v.m. beschermd dorpsgezicht
- Verduurzaming deels uitgevoerd, maar is niet van gemeentelijke subsidies. De voorwaarde verduurzaming uit te laten voeren i.p.v. zelf maakt het kostbaar.
- Monument dus niks mag in binnenstad van Dokkum
- Wij zijn verduurzaamd
- geluidoverlast hybride warmtepomp
- Ben klaar
- warmtepomp reeds aanwezig
- Ik begrijp de regels niet - zichtbaarheid vanuit de openbare ruimte is een argument. Op verschillende plekken zijn er panelen toegepast die echter wel zichtbaar zijn vanuit de openbare ruimte. Dit valt niet uit te leggen!!!
- De dictatuur van een beschermd dorpsgezicht
- De woning leent zich in beperkte mate voor het aanbrengen van duurzame maatregelen
- Windenergie - zonnepanelen op agrarisch grondgebied
- "De duur (te lang) van de procedures
  - Ik kon aan een partij dakpannen komen en moest snel beslissen
  - Wat mag wel en wat mag niet rondom het Kleindiep en wat mag er over 5 jaar"
- De regels te streng - zonnepanelen zichtbaar vanaf (openbare) weg
- Regels m.b.t. schoonheid versus opwekken energie
- Reeds aangevraagd maar moet bij herhaling dezelfde formulieren steeds invullen Had de moed al opgegeven
- Mijn dak is niet geschikt voor zonnepanelen en zonnecollectoren. Daarnaast vind ik het esthetisch niet juist vanwege beeldbepalend pand.
- Op dit moment is het hele perceel beschermd dorpsgezicht. Daardoor is er niets mogelijk.
- Dakramen zijn totaal niet isolerend en kan deze niet vervangen
- Wij wonen in een premie A woning (1990) in beschermd dorpsgezicht en mogen geen zonnepanelen die vanaf de weg te zien zijn. Alleen regels voor monumentale panden.
- Mogelijkheden in binnenstad zijn beperkt.
- Veel huurwoningen hebben wel PV en zitten ook in beschermd dorpsgezicht
- I.v.m. elektrische zonneboiler willen wij zonnepanelen plaatsen. 2zonnepanelen op 1 groot dak is goede verhouding

- Geen duidelijk regels, je blijft maar tegen muren aanlopen, terwijl je om je heen wel dergelijke dingen ziet gebeuren (in het zicht). Er moet gelijk gehandhaafd worden
- Er zijn ook panden die bijna lelijk zijn, maar ook daar mag niets.
- Procedure was lang, en toen de procedure rond was, waren de materialen niet meer te krijgen en was het net vol. Kan er iets aan de snelheid van de procedure gedaan worden?
- Kosten – baten vraag.
- Weet niet precies welke regels. Mogen ze ook op de grond?
- Je moet een vergunning aanvragen, maar dat kan misschien ook soepeler? Als uit het zicht, dan geen vergunning nodig. Voor alles wat in het zicht is, wel een vergunning.

Bijlage 3: Stellingen

Hierna volgt een letterlijke weergave van alle op de posters geplaatste opmerkingen.

Bijlage 3a. Stelling 1:

VERDUURZAMEN BESCHERMDE DORPS- EN STADSGEZICHTEN		
Uw mening telt!		
STELLING 1		
In een beschermd gezicht horen geen zichtbare zonnepanelen of andere zichtbare duurzaamheidsmaatregelen.		
EENS	ONEENS	

Antwoorden:

- Eens: 9
- Eens en oneens: 3
- Oneens: 43

Opmerkingen bij eens:

- Het bewaken van de beschermde gezichten heeft meerwaarde!
- Op platte daken wel
- Zo weinig mogelijk
- Er zijn ook andere oplossingen:
  - o Ramen die zonne-energie opnemen (wel kostbaar)
  - o Dakpannen die zonne-energie opnemen (ook kostbaar)
  - Idee om hier subsidie voor te geven?
- Eens met vorige opmerking. Het beleid moet wel betaal- en uitvoerbaar zijn
- Mee eens!!!
- Oplossing zou kunnen zijn om voor bewoners ruimte te creëren op daken van bedrijfspanden of een zonneweide buiten het beschermd gezicht.
- Mee eens, maar mijn platte dak kan ze wel hebben. Daar ben ik in ontmoedigd
- Begrip: zichtbaar of storend zichtbaar

- Met de kanttekening dat duurzaamheidsmaatregelen uit het zicht van de openbare weg wel zouden mogen
- Met de kanttekening dat ze niet al te streng de situatie beoordelen. Bijv. bij mij op de garage (die nauwelijks zichtbaar is vanuit de weg) moet ik speciaal een vergunning aanvragen.
- Aan de straat (zichtzijde) tenminste in beschermd Dokkum moet dit niet zichtbaar zijn. Aan de achterzijde (ook monumenten) zou het wel mogelijk moeten zijn. Als regelgeving verbiedt dat je als eigenaar van een monument helemaal niet mag verduurzamen, heb je als eigenaar een probleem (bij verkoop zal de waarde waarschijnlijk behoorlijk verminderen!)
- Eens, maar aan de zijkant van het huis moet het kunnen zolang het niet zichtbaar is vanaf de straat waar het beschermd gezicht telt.
- woon in hartje Dokkum. Beschermd karakter is heel belangrijk. Tast waarde van binnenstad aan. Daar is het altijd storend. Dakenlandschap is prachtig. Eigenlijk moet er een mogelijkheid zijn buiten het beschermd gezicht.

Opmerkingen bij oneens:

- Afhankelijk van zichtpunt (mens) of zichtpunt (zijkant) van paneel wel
- Duur van aanpassing mag 'beperkt' zijn (ABS datum, REL geen duur)
- Blokken van gelijke huizen zouden 'gelijke' opstellingen moeten hebben.
- Hangt af van de duidelijke zichtlijnen. Kan op achterzijde
- Het moet mogelijk zijn, maar wel onder voorwaarden die passend zijn bij de omgeving
- Mits geplaatst op zichtluwe plekken
- Moet mogelijk zijn op zijvlakken teruggelegd
- Voor iedereen gelijke behandeling
- Voorkom leegstand & niet behapbare energielasten
- Het moet wel kunnen
- Zou wel moeten kunnen. Wel zoveel mogelijk uit het zicht als dat kan zo niet, dan bijna niet zichtbaar.
- Flauwekul, je beschadigt niks aan het pand
- Veel gemeenten staan (beperkte) zichtbaarheid al toe. Hier is vaak een geometrisch vlak dat geen afbreuk doet aan het karakter bepalend. Ook zijn zonnepanelen later wanneer er andere mogelijkheden zijn, zoals waterstof door bestaande leidingen, weer verwijderbaar. Vergelijk tv antennes in de jaren '60 en '70, die zijn ook niet meer nodig.
- We leven in 2024, veranderen en aanpassen!
- Op zichtbare daken mogen wat ons betreft zonnepanelen. We leven niet in een openlucht museum. En moeten zelf onze energie kunnen opwekken.
- Op een beschermd dak kun je heel mooi 2 zonnepanelen plaatsen in een hoek met bv houten omlijsting. Nieuw en oud kunnen dan heel mooi samengaan
  - 'Op die manier kunnen we wel verduurzamen', zegt Vera van 12 en daar is haar vader het mee eens.
In het interieur gebruik je ook heel vaak jonge en oude elementen bv oude balken met strak stucwerk.
- Zijn wel goede oplossingen om de bv full black glas/glas. Op een manier te monteren waarbij het aanzicht wel acceptabel is. Dus goed op laatste techniek kijken.
- Maar er kan wel wat aan gedaan worden dat het zo weinig mogelijk opvalt. Bijv. rode pannen > rode panelen.
- Er moet wel iets mogelijk zijn, maatwerk. Beetje zichtbaar is wellicht ok & op wat voor manier.
- Zorg voor consistentie zodat het geen ratjetoe wordt

- Een zonnepaneel heeft een houdbaarheidsdatum, is dus tijdelijke maatregel en doet geen permanente afbreuk aan het beschermd gezicht.
- Aanpassen aan beschermd omgeving op esthetisch verantwoorde wijze
- Als eigenaar moet je maatregelen kunnen treffen voor milieu en eigen portemonnee
- Heel erg oneens, anders soms geen haalbare exploitatie meer mogelijk
- Om beschermd gezichten/panden bewoonbaar en leefbaar te houden, moeten maatregelen mogelijk zijn. Kijk naar "wat kan nou wel".
- Het is belangrijk dat winkeliers en bewoners ook morgen nog de energierekening kunnen betalen en panden niet binnen vernield worden om gas te besparen zoals in jaren '60.
- Geen zonnepanelen betekent ook geen elektrische boiler ed.
- het is vooral van belang of het storend is aan het historische karakter. Je moet ook wel een beetje met de tijd mee gaan. Als het maar niet teveel afdoet aan het karakter.
- voorste deel van onze woning is oud, achterste deel is nieuw, maar ook mag het niet op het nieuwe deel, terwijl het eigenlijk niet zichtbaar is.
- Aard schaal en karakter. Financieel voordeel aan maatregelen die niet zichtbaar zijn. Enkel glas voorbeeld. Er is dun geïsoleerd glas beschikbaar, maar dat is heel duur. Maar dat is minder storend dan zonnepanelen.
- We zijn het allemaal wel eens dat beschermd gezichten mooi zijn. Verduurzamen is ook nodig om het leefbaar en betaalbaar te houden. Verandering doorvoeren die niet helemaal ideaal zijn, zijn om panden bruikbaar te houden. Prioriteit: niks doen is ook niet de juiste weg.

Vragen:

- Wat zijn de mogelijkheden voor windenergie? Wokkel oid
- We wisten niet dat we in een beschermd gezicht wonen. Daardoor weten we niet dat er geen zonnepanelen mogen. Kan de gemeente dit duidelijker maken?
- Wat is het de gemeente waard?
- En houtkachels dan? Je wil niet dat mensen overstappen op houtkachels. In de Oere al een probleem.
- Het is niet reëel dat mensen voor 6 panelen een tekenaar moeten vragen (erg kostenverhogend). Kan dit anders?
- Wat is zichtbaar?
- Kunnen we niet een bestaand zonnepark opkopen?
- Idee om hier subsidie voor te geven?
- Mijn woning is een rijksmonument. Is er niet een mogelijkheid om bij bepaalde projecten (bijvoorbeeld parkeergarages) om daar zonnepanelen aan te leggen voor de mensen met rijksmonumenten of in beschermd gezichten?

Bijlage 3.b stelling 2

VERDUURZAMEN BESCHERMDE DORPS- EN STADSGEZICHTEN		
Uw mening telt!		
STELLING 2		
De gemeente moet voorwaarden stellen aan het toepassen van zonnepanelen en andere duurzaamheidsmaatregelen om de kwaliteit van het beschermde gezicht te behouden.		
EENS	ONEENS	

Antwoorden:

- Eens: 49
- Oneens: 8

Opmerkingen bij eens:

- Milde voorwaarden
- Mee eens, oud en vernieuwend kunnen heel goed samen bij een goede invulling
- Zichtbaarheid is niet altijd afdoen aan een stadsgezicht, bijv vanuit een openbare steeg
- Regels stellen ja! maar ook handhaven! Dat gebeurt nu niet. Er zijn reeds een aantal precedenten ontstaan.
- Eens!
- Eens!
- De enige voorwaarde nu lijkt te zijn dat zonnepanelen niet zichtbaar mogen zijn vanaf het openbaar gebied. Beter zou zijn voorwaarden zoals een aaneengesloten geometrisch vlak, geen afbreuk doen aan het monument en reversibiliteit.
- maal mee eens!
- Zorg voor heldere voorwaarden en voor consistentie
- Baken het zichtpunt af voorzijde/achterzijde
- Voorwaarden moeten ook gehandhaafd worden. Waarom wel zonnepanelen op platte daken?
- Mee eens maar ook met vervangende mogelijkheden dakpanpaneel oid, windwokkel, etc
- Absoluut, maar niet alleen regels stellen, maar ook handhaven
- Voorwaarden scheppen bijvoorbeeld waar sowieso panelen mogen!

- Graag huidige beleid ruimer > wat kan wel?
- Eens. Er zijn grenzen aan kriskras neerleggen van zonnepanelen. Wel belangrijk dat dit consequent gehandhaafd wordt. Nu zien we soms dat er e.e.a. gedoogd wordt.

Opmerkingen bij oneens:

- Niet mee eens
- Alleen bij monumentale panden in beschermd dorpsgezicht. Je zult met de tijd mee moeten gaan.
- Kan leiden tot extra kosten waardoor er afgezien gaat worden van maatregelen.

Bijlage 3.c stelling 3:

VERDUURZAMEN BESCHERMDE DORPS- EN STADSGEZICHTEN		
Uw mening telt!		
STELLING 3 Niet alle plekken in het beschermde gezicht zijn even bijzonder. In de regels moet onderscheid maken in bijzondere en minder bijzondere gebieden.		
EENS	ONEENS	

Antwoorden:

- Eens: 58
- Oneens: 10

Opmerkingen eens:

- De plaatsing, maar ook het aanzicht is bepalend.
- De achterkant van sommige beschermde gezichten is vaak niet beschermd. Hier zouden panelen moeten kunnen.
- Als je de lijst beschermde panden kritisch bekijkt dan staan er ook panden op waarvan je je afvraagt hoe die op de lijst terecht zijn gekomen. Het lijkt er bijna op alsof er gewoon een rechte lijn is getrokken en zo een gebied is gecreëerd.
- misschien maatwerk per pand toepassen.
- per pand bezien, op achterkant of een garage zijn misschien wel mogelijkheden, ook bij een monumentaal pand.
- Het mooie Dokkum niet verpesten door panelen erg in het zicht.
- Kan misschien iets op achterkant van het huis of op dakkapel.
- we neigen naar "eens" want er moet ruimte in de regelgeving komen. Maar met de aantekening dat de bepaling wat bijzonder/ niet bijzonder ingewikkeld en dus discutabel is.
- Panden uit de jaren '80. Daar maken zonnepanelen het niet heel veel erger. Het is slecht uit te leggen als je in een lelijk jaren 80 pand woont dat huurders geen zonnepanelen mogen.

Opmerkingen oneens:

- door verschillen in beleid wordt de aandacht getrokken naar niet-bijzondere gebieden.
- Het is beter om eventueel aanpassingen te maken die het beeld niet schaden. Combinatie van nieuw en oud moet in balans zijn.
- het gaat om het aanzicht van de GEHELE stad.
- De regels zouden voor het hele gebied hetzelfde moeten zijn. Anders krijg je in een historische buurt 1 woning vol panelen die het historische aanzicht verpest.
- Op echt oude monumenten (zoals Grote kerk en oude gemeentehuis) horen geen zonnepanelen.
- Wie gaat bepalen wat bijzonderder is dan een ander gebied? Je hebt beschermd gezichten niet voor niets. Wees zuinig op deze waarden.